

Uk & Puk *en* Schatkist

Ontwikkelingskansen voor alle kinderen van 0 tot 6 jaar

Auteur

Dorien Stolwijk
Onderwijsadvies & Ontwikkelingsbureau

Projectgroep Zwijsen

Liesbeth Delgijer (fondseditor)
Nancy van Gestel – van Galen (vormgever)
Huub Lucas en Annemieke Smits (uitgevers)

Bureauredactie

Boekwerk, Maasbommel

Illustraties

Marjolein Krijger

Foto's

Renate Reitler, Tilburg
Kasper van 't Hoff, Eindhoven
Studio Zwijsen

© Uitgeverij Zwijsen B.V., Tilburg

Voor België: Uitgeverij Zwijsen.be, Antwerpen

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd bestand en/of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Inhoud

Inleiding	4
1 VVE en de Wet OKE	5
1.1 VVE	5
1.2 Wet OKE	5
1.2.1 Kwaliteitskader voorschoolse educatie	5
1.2.2 Regierol van gemeenten	6
1.2.3 Rol van de Inspectie van het Onderwijs	6
1.3 Harmonisatie peuterspeelzaal en kinderdagverblijf	6
1.4 Financiële ondersteuning in de voor- en vroegschoolse educatie	6
2 Uk & Puk en Schatkist	8
een doorlopende ontwikkeling	
2.1 Uk & Puk	8
2.2 Schatkist	8
2.3 Een doorgaande lijn van Uk & Puk naar Schatkist	9
2.3.1 Uitgangspunten	9
2.3.2 Ontwikkeling van kinderen	10
2.3.3 Thema en anker	12
2.3.4 Overgangsthema en welkomsthema	12
2.3.5 Materialen	13
2.4 Uk & Puk en Schatkist: ontwikkelingskansen voor alle kinderen	14
3 Samenwerking	15
peuterspeelzaal, kinderdagverblijf en basisschool	
3.1 Afstemming in aanbod en educatief handelen met Uk & Puk en Schatkist	15
3.2 Afstemming tussen organisaties	16
Tot slot	17

Inleiding

Deze brochure is bestemd voor iedereen die zich bezighoudt met het realiseren van ontwikkelingskansen van kinderen van 0 tot 6 jaar in peuterspeelzaal of kinderdagverblijf, en op de basisschool.

Allereerst beschrijft de brochure de uitgangspunten en kwaliteitseisen ten aanzien van VVE (voor- en vroegschoolse educatie) en de Wet OKE. Vervolgens wordt uiteengezet hoe de uitgaven **Uk & Puk** en **Schatkist** aan de gestelde eisen voldoen. Ten slotte biedt de brochure praktische handreikingen om een doorgaande lijn van peuterspeelzaal en/of kinderdagverblijf naar de basisschool vorm te geven met de genoemde uitgaven, en wordt een aantal tips gegeven om de doorgaande lijn ook op organisatorisch niveau te realiseren.

1 VVE en de Wet OKE

Iedereen die zich bezighoudt met het realiseren van ontwikkelingskansen van kinderen van 0 tot 6 jaar in peuterspeelzaal of kinderdagverblijf, en op de basisschool krijgt te maken met VVE en de Wet OKE.

1.1 VVE

VVE staat voor voor- en vroegschoolse educatie. Een voorschool is een peuterspeelzaal of kinderdagverblijf waar VVE wordt aangeboden. Met vroegschool wordt groep 1 en 2 van een basisschool met VVE aangeduid. De verantwoordelijkheid voor het VVE-aanbod in de voorschool ligt bij gemeenten en in de vroegschool bij de schoolbesturen.

VVE is bedoeld voor kinderen van 2,5 tot 6 jaar uit onderwijsachterstandsgezinnen. Dit worden ook wel doelgroepkinderen genoemd: peuters en kleuters die in het onderwijs een zogenaamd leerlinggewicht hebben van 0.3 of 1.2. Het doel van VVE is deze doelgroepkinderen zo veel mogelijk onderwijs te bieden zodat ze 'gewoon meekunnen' als ze naar groep 3 gaan. De kans op een goede schoolloopbaan en maatschappelijke carrière moet zo groot mogelijk zijn.

Het wettelijke kader voor VVE wordt gevormd door de Wet OKE.

1.2 Wet OKE

Met ingang van 1 augustus 2010 is de Wet OKE in werking getreden. OKE staat voor ontwikkelingskansen door kwaliteit en educatie. Het doel van de wet is onder andere de kansen voor kinderen met een taalachterstand te vergroten en de kwaliteitseisen van de peuterspeelzalen en kinderdagverblijven te verbeteren. Daarnaast biedt de wet- en regelgeving mogelijkheden om peuterspeelzalen en kinderdagverblijven meer op één lijn te brengen (harmonisatie). En als laatste heeft de Wet OKE tot doel dat gemeenten een breder en beter aanbod van voorschoolse educatie aanbieden, zowel in peuterspeelzalen als in kinderdagverblijven.

De Wet OKE wijzigt drie wetten:

- de Wet Kinderopvang;
- de Wet op het Primair Onderwijs;
- de Wet op het Onderwijs toezicht.

1.2.1 Kwaliteitskader voorschoolse educatie

In de Wet Kinderopvang is een kwaliteitskader voor peuterspeelzalen en kinderdagverblijven opgenomen evenals het toezicht van de gemeente daarop. Verder zijn in deze wet kwaliteitseisen voor voorschoolse educatie opgenomen.

- Voorschoolse educatie wordt ten minste vier dagdelen of tien uur per week gegeven op een peuterspeelzaal of een kinderdagverblijf.
- Op een groep waaraan voorschoolse educatie wordt aangeboden staat minimaal één beroepskracht per acht kinderen. In groepen van negen tot zestien kinderen staan twee beroepskrachten. De groep bestaat uit maximaal zestien kinderen.
- De beroepskrachten hebben ten minste een opleiding gevolgd op SPW3-niveau. De houder van een kinderdagverblijf of peuterspeelzaal waar voorschoolse educatie wordt aangeboden, stelt jaarlijks een opleidingsplan op waarin staat beschreven hoe de kennis en vaardigheden in voorschoolse educatie van beroepskrachten worden onderhouden.
- Een programma voor voorschoolse educatie (VVE) moet aantoonbaar voldoende activiteiten bieden waarin de vier ontwikkelingsgebieden taal, rekenen, sociaal-emotionele ontwikkeling en motoriek goed uitgewerkt aan bod komen. Aanbevolen wordt dat het programma een component ouderbetrokkenheid bevat en dat er een doorgaande lijn is naar de basisschool.

Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht moeten sinds de invoering van de Wet OKE (1 augustus 2010) aan alle kwaliteitseisen voor voorschoolse educatie voldoen. Andere gemeenten krijgen een jaar uitstel voor de opleidingseisen voor het personeel. Kleine gemeenten of gemeenten met weinig doelgroepkinderen krijgen bovendien een jaar uitstel voor het bieden van minimaal vier dagdelen of tien uur voorschoolse educatie. Alle gemeenten moeten per 1 augustus 2010 wel twee leidsters op een groep van zestien kinderen hebben en gebruikmaken van brede programma's voor voorschoolse educatie.

1.2.2 Regierol van gemeenten

In de Wet op het Primair Onderwijs is de regierol van gemeenten ten aanzien van het onderwijsachterstandsbeleid versterkt en is bij gemeenten de verantwoordelijkheid voor voldoende aanbod van voorschoolse educatie neergelegd. De Wet OKE schrijft het volgende voor:

- Gemeenten (B&W) voeren overleg met de kinderopvang, peuterspeelzalen en schoolbesturen, en dragen zorg voor het maken van gezamenlijke afspraken. Zij zijn verantwoordelijk voor de organisatie van een doorlopende leerlijn van voorschoolse naar vroegschoolse educatie.
- Gemeenten brengen in beeld welke kinderen met een risico op taalachterstand in aanmerking komen voor voorschoolse educatie en op welke wijze de kinderen naar zowel voor- als vroegschoolse educatie worden toegeleid.
- Gemeenten maken afspraken met de schoolbesturen over de resultaten van vroegschoolse educatie. Kinderdagverblijven en peuterspeelzalen leveren verplicht gegevens aan het schoolbestuur over instromende leerlingen, over het gevolgde VVE-programma en de duur van deelname aan het programma. Kinderdagverblijven en peuterspeelzalen maken afspraken met de basisscholen binnen de gemeente over het uitwisselen van gegevens met elkaar.

1.2.3 Rol van de Inspectie van het Onderwijs

In de Wet op het Onderwijstoezicht is geregeld dat de Inspectie van het Onderwijs toezicht houdt op de kwaliteit van voorschoolse educatie. De Inspectie van het Onderwijs is, bij verschijnen van deze brochure, bezig met een zogenaamde bestandsopname voor VVE (peuterspeelzalen, kinderdagverblijven en de groepen 1 en 2 van de basisschool). Deze bestandsopname is in eerste instantie uitgevoerd in de grote steden (Amsterdam, Den Haag, Rotterdam en Utrecht) en momenteel volgt de rest van het land. Na een eerste nulmeting vallen de bezochte VVE-locaties onder het signaalgestuurd VVE-toezicht. Dat betekent dat er periodiek in afspraak met de gemeente een terugkerend bezoek kan plaatsvinden, specifiek op een bepaald thema en op bepaalde locaties. In de loop van de komende jaren wordt het toezicht op VVE opgenomen in het reguliere toezicht. De Inspectie van het Onderwijs werkt met een Toezichtkader VVE. Er wordt gekeken naar een aantal zaken op gemeenteniveau, en daarnaast op locatie-niveau. Het Toezichtkader richt zich op de proceskwalite

it en de resultaten van VVE. Dit geldt ook voor scholen met VVE of scholen die niet aan VVE doen maar wel veel gewichtenleerlingen hebben.

1.3 Harmonisatie peuterspeelzaal en kinderdagverblijf

De Wet OKE staat voor harmonisatie van peuterspeelzaalwerk en kinderopvang. Dit is een eerste kwaliteitsimpuls door de wet- en regelgeving om peuterspeelzalen en kinderdagverblijven meer op één lijn te brengen. Gemeenten kunnen zelf bepalen op welke manier en in welk tempo zij de samenwerking van kinderdagverblijven en peuterspeelzalen vorm willen geven. Hierdoor kunnen initiatieven worden afgestemd op de lokale situatie en behoefte. Het kan dus zijn dat de kinderdagverblijven en peuterspeelzalen als zelfstandige instellingen blijven functioneren, maar ook dat binnen één organisatie zowel kinderopvang als peuterspeelzaalwerk aangeboden worden.

1.4 Financiële ondersteuning in de voor- en vroegschoolse educatie

De gemeente heeft een belangrijke rol gekregen bij het verzorgen van een goed voorschools aanbod voor alle jonge kinderen met een (taal)achterstand. Gemeenten ontvangen geormerkte middelen voor het bestrijden van deze onderwijsachterstanden. Zij hebben de plicht deze VVE-middelen in te zetten voor de voorschoolse educatie. Gemeenten zijn autonoom in het schrijven van eigen beleid.

Peuterspeelzalen en kinderdagverblijven kunnen via de gemeente in aanmerking komen voor subsidie die de voorschoolse educatie ondersteunt. Wanneer een voorschool zich meldt voor financiële ondersteuning, zodat voorschoolse educatie kan worden aangeboden, wordt deze organisatie betrokken bij en gehouden aan afspraken die de gemeente in het beleid heeft vastgesteld. Bij de voorschoolse periode kan de gemeente via het beleid en de subsidievoorwaarden dwingende afspraken maken over het gebruik van bijvoorbeeld een voorschools programma of het volgen van een VVE-opleiding.

Ten aanzien van de vroegschool worden (op het moment van verschijnen van deze brochure) geen subsidies verstrekt voor ondersteuning in het vroegschoolse aanbod. Schoolbesturen ontvangen hun middelen via de

1 VVE en de Wet OKE

gewichtenregeling (lumpsum financiering) ter bestrijding van onderwijsachterstanden. Zij zijn vrij om deze middelen in te zetten. Gemeenten kunnen aan scholen in het kader van de vroegschoolse educatie geen verplichtingen opleggen voor het gebruik van een programma, zonder dat de school hiermee instemt.

Gemeenten hebben echter wel de taak om afstemming in de voor- en vroegschool vorm te geven. In de Lokale Educatieve Agenda (LEA) kan de gemeente in overleg met de partners voor- en vroegschoolse educatie vaststellen welke programma's de voorkeur hebben en hoe afstemming wordt gerealiseerd. Er is sprake van wederzijdse vrijheid om wel of geen afspraken over bepaalde onderwerpen te maken.

Omdat honderd procent doelgroepbereik van peuters centraal staat, zijn de inspanningen van veel gemeenten vooral op de voorschoolse educatie gericht. Met de komst van de Wet OKE hebben gemeenten wel de mogelijkheid gekregen om aanvullend op de voorschool geld aan de vroegschool te besteden, bijvoorbeeld door zorg te dragen voor (na)scholing. De gemeente heeft de ruimte (en niet de plicht) om het geld in te zetten voor activiteiten op scholen, gericht op bestrijden van taalachterstanden. Scholen hebben dan ook geen 'recht' op ondersteuning vanuit de gemeente.

2 **Uk & Puk en Schatkist** een doorlopende ontwikkeling

Uk & Puk en Schatkist leveren een bijdrage aan de totale ontwikkeling van jonge kinderen in de peuterspeelzaal, het kinderdagverblijf en de kleutergroepen van de basisschool.

2.1 **Uk & Puk**

Uk & Puk is een gecertificeerd programma voor de voorschool, ofwel peuterspeelzaal en kinderdagverblijf, voor kinderen van 0 tot 4 jaar. De uitgave **Uk & Puk** is ontwikkeld aan de hand van de kwaliteitseisen die gesteld worden aan een voor- en voerschoolsprogramma en voldoet hiermee aan de eisen vanuit de Wet OKE. Het programma **Uk & Puk** heeft als hoofddoel gesteld dat het kinderen een brede start in het basisonderwijs wil bieden om zo onderwijsachterstanden te voorkomen. De ontwikkelingsgebieden spraak- en taalontwikkeling, sociaal-emotionele ontwikkeling, zintuiglijke ontwikkeling, en ontluikende rekenprikkel komen geïntegreerd aan bod.

Uk & Puk werkt met thema's die aansluiten bij de belewingswereld van het jonge kind. Het uitgangspunt is dat kinderen leren door te spelen. De uitgave bevat thematische activiteiten die pedagogisch medewerkers en peuterspeelzaalleidsters zowel in horizontale baby-, dreumes- en peutergroepen als in verticale groepen kunnen uitvoeren. Elk thema bevat activiteiten om in een grote groep, een kleine groep of individueel uit te voeren.

De activiteiten sluiten aan bij het dagritme van zowel de peuterspeelzaal als het kinderdagverblijf. **Uk & Puk** is ontwikkeld volgens de richtlijnen voor voorschoolse en voerschoolse educatie (VVE).

Het programma bestaat uit tien thema's en daarnaast wordt er gewerkt met een observatielijst die als hulpmiddel kan dienen om gericht naar kinderen te kijken.

Voor uitgebreide informatie over de uitgave **Uk & Puk** verwijzen wij u naar www.ukpuk.nl.

2.2 **Schatkist**

De Wet OKE stelt geen specifieke eisen ten aanzien van een programma voor de voerschool. De Wet OKE schrijft voor de voerschool het volgende voor: 'de uitvoering van een programma, gericht op het verbeteren van de voorwaarden voor het met succes doorstromen in het basisonderwijs, dat wordt verzorgd in groep 1 en 2 van een basisschool, als vervolg op de voerschoolse educatie'. Vanuit het Toezichtkader VVE en het reguliere inspectiekader, moet ten aanzien van de groepen 1 en 2 een breed, beredeneerd aanbod voor alle ontwikkelingsgebieden aangeboden worden. Hierbij wordt gelet op tussendoelen en eindtermen.

Schatkist voldoet hieraan als breed ontwikkelingsprogramma. Het is een totaalprogramma voor de voerschool, ofwel de groepen 1 en 2 van de basisschool. In

2 *Uk & Puk en Schatkist* een doorlopende ontwikkeling

het programma is aandacht voor de brede ontwikkeling van kinderen van 4 tot 6 jaar. De vijf leerlijnen mondelinge taalontwikkeling, woordenschatontwikkeling, beginnende geletterdheid, sociaal-emotionele ontwikkeling en beginnende gecijferdheid zijn uitgangspunt. Daarnaast kent **Schatkist** routineboeken waarmee het aanbod van de eerdergenoemde leerlijnen geïntensiveerd of uitgebreid kan worden, maar waarin ook de leerlijn motoriek uitgewerkt wordt.

Schatkist werkt met ankers die aansluiten bij de beleavingswereld van het jonge kind. Er zijn zestien ankers uitgewerkt, waarvan minimaal acht ankers per jaar aan de orde komen. De leerkracht observeert en registreert en bepaalt aan de hand daarvan of het aanbod voor zijn of haar groep voldoende is en of er uitbreiding nodig is. Er wordt gedurende drie weken gewerkt aan de activiteiten binnen een anker. Elk anker bevat activiteiten om in een grote of kleine groep uit te voeren. Uitgangspunt is dat kinderen leren door te spelen en door in interactie te gaan met de omgeving, de volwassenen en leeftijdgenoten. De activiteiten sluiten aan bij het dagritme van de kleutergroepen.

Naast de ankeractiviteiten worden routineactiviteiten aangeboden (routineboeken: Werken met de Lettermuur, Werken met de Cijfermuur, Werken met de Tijdwijzer, Werken aan meten).

Voor uitgebreide informatie over de uitgave **Schatkist** verwijzen wij u naar www.schatkist.nl.

2.3 Een doorgaande lijn van **Uk & Puk** naar **Schatkist**

Uk & Puk en **Schatkist** hebben beide hun eigen karakter dat aansluit bij de doelgroepgebruiker voor wie ze zijn geschreven. Beide uitgaven sluiten daarnaast op verschillende manieren op elkaar aan om een doorlopende lijn voor kinderen in de leeftijd van 0 tot 6 jaar mogelijk te maken.

Een doorgaande lijn in ...

- Uitgangspunten
- Ontwikkeling van kinderen
- Aanbod van activiteiten binnen thema en anker
- Overgangsthema en welkomsthema
- Materialen en herkenbaarheid

2.3.1 Uitgangspunten

De aard van de activiteiten binnen beide uitgaven komt overeen.

Een doorgaande lijn in ...

- Eenzelfde opbouw in thema en anker
- Werkvorm: grote en kleine groep
- Beredeneerde keuzes door pedagogisch medewerker en leerkracht
- Centraal voorleesverhaal
- Aanbod voorleesverhaal: interactief en herhaald
- Preteaching
- Spelenderwijs leren
- Leren in interactie met elkaar
- Eigen inbreng en nemen van initiatieven
- Eenzelfde houding van pedagogisch medewerker en leerkracht
- Aansluiting bij de ontwikkeling van het kind

Een thema van **Uk & Puk** en een anker van **Schatkist** worden opgebouwd van een introductie of kennismaking naar steeds verdere verdieping van het onderwerp, en als laatste een gezamenlijke afsluiting. De activiteiten in beide uitgaven kunnen in een grote of kleine groep worden uitgevoerd. Daarnaast bieden beide uitgaven de ruimte om beredeneerd eigen keuzes te maken voor (extra) activiteiten en thema's of ankers.

Bij elk thema van **Uk & Puk** en bij elk anker van **Schatkist** staat een voorleesverhaal centraal. Het voorleesverhaal wordt interactief en herhaald voorgelezen. Het voorleesverhaal wordt met een kleine groep voorbereid (preteaching).

2 *Uk & Puk en Schatkist* een doorlopende ontwikkeling

Zowel **Uk & Puk** als **Schatkist** gaat uit van spelenderwijs leren en leren in interactie met elkaar. De eigen inbreng van de kinderen is een essentieel onderdeel bij elke activiteit. In beide uitgaven wordt dan ook een zodanige houding van de pedagogisch medewerker of leerkracht verwacht dat kinderen de mogelijkheid krijgen om initiatieven te nemen. De pedagogisch medewerker of leerkracht schept ruimte voor eigen inbreng en stimuleert de interactie met en tussen kinderen. Daarnaast wordt verwacht dat zij aansluiten bij de ontwikkeling van de kinderen.

Beide uitgaven gaan uit van herkenbaarheid en structuur voor de kinderen. De activiteiten passen binnen de dagindeling van de organisatie. Om de structuur van de dag te visualiseren zijn zowel bij **Schatkist** als bij **Uk & Puk** dagritmekaarten ontwikkeld. Kinderen zien welke activiteiten al zijn geweest en welke nog gaan komen. De dagritmekaarten bij **Schatkist** zijn voor de nieuwe kinderen herkenbaar omdat ze in dezelfde stijl zijn getekend als die van **Uk & Puk**.

2.3.2 Ontwikkeling van kinderen

Uk & Puk en **Schatkist** bieden een doorgaande lijn in de ontwikkeling van kinderen.

Een doorgaande lijn in ...

- Ontwikkeling van spreken en luisteren
- Ontwikkeling van woordenschat en beginnende geletterdheid
- Ontwikkeling van ontluikende en beginnende gecijferdheid
- Sociaal-emotionele ontwikkeling
- Ontwikkeling van motoriek

Met **Uk & Puk** worden de kinderen voorbereid op een goede start in groep 1 van de basisschool. **Schatkist** sluit hierbij aan en zorgt ervoor dat kinderen de overstap naar groep 3 kunnen maken. De ontwikkeling van de kinderen wordt in beeld gebracht door middel van observatie. Aansluitend bij de ontwikkeling van de kinderen bepaalt de pedagogisch medewerker of leerkracht het aanbod van activiteiten, eventueel aanvullende activiteiten of extra aandacht voor een bepaald ontwikkelingsgebied. De doorgaande lijn heeft specifiek betrekking op de ontwikkelingsgebieden spreken en luisteren, woordenschat, beginnende geletterdheid, beginnende gecijferdheid, sociaal-emotionele ontwikkeling en motorische ontwikkeling.

2 *Uk & Puk en Schatkist* een doorlopende ontwikkeling

Ontwikkelingsgebied	Uk & Puk (0 tot 4 jaar)	Schatkist (4 tot 6 jaar)
Sprek en luisteren	<ul style="list-style-type: none"> Doelen op het gebied van luisteren en reageren staan centraal. 	<ul style="list-style-type: none"> Er is sprake van verder uitbreiden naar taalhandelingen in de groep met alledaagse communicatieve gespreksregels, begrijpend luisteren, verhalen vertellen en verslag doen.
Woordenschat en didactiek	<ul style="list-style-type: none"> Gewerkt wordt aan een eerste basis van de woordenschat, vooral aan werkwoorden en zelfstandige naamwoorden. Woorden staan centraal binnen de context van het thema. Het betreft woorden dichtbij, die passen bij de directe omgeving en het ontwikkelingsniveau. 	<ul style="list-style-type: none"> Naast werkwoorden en zelfstandige naamwoorden is er aandacht voor bijvoeglijke naamwoorden en de rekenwoordenschat. Woorden staan centraal binnen de context van het anker. Het betreft woorden die passen bij de omgeving van het kind, maar verder weg dan in Uk & Puk. (De wereld wordt groter.)
Beginnende geletterdheid	<ul style="list-style-type: none"> De kinderen maken in eerste instantie kennis met boeken, door eraan te voelen, erin te bladeren en ernaar te kijken. Langzaam wordt het taalgevoel gestimuleerd in rijm, ritme, klank en woord. Er is aandacht voor de verhaalstructuur, zodat de kinderen verbanden gaan leren zien en het verhaal voor hen begrijpelijk wordt. 	<ul style="list-style-type: none"> De beginnende geletterdheid staat centraal en breidt zich verder uit naar het gericht oriënteren op boeken en verhalen, het begrijpen van verhalen, activiteiten met de verhaallijn, maar ook het zien van de relatie tussen gesproken en geschreven taal. Taalbewustzijn en fonemisch bewustzijn gaan een steeds grotere rol spelen. Kinderen worden voorbereid op het leren lezen in groep 3.
Ontluikende en beginnende gecijferdheid	<ul style="list-style-type: none"> Er is aandacht voor de beginnende rekenontwikkeling. Het gaat vooral om het opdoen van ervaringen, die de basis leggen voor de latere rekenontwikkeling. Er is aandacht voor passen en meten, het benoemen van eigenschappen, zoals groot en klein, vol en leeg. Er wordt gewerkt aan de ruimtelijke oriëntatie in de vorm van lichaamsbesef en het verkennen van de groepsruimte. Er is aandacht voor de ontluikende gecijferdheid, zoals het kennismaken met de telrij en tellen. 	<ul style="list-style-type: none"> De rekenontwikkeling wordt verder uitgebreid. In de kleuterperiode leren de kinderen echt te tellen. Ze sorteren en vergelijken objecten. Ze krijgen tijdsbesef en leren tijdsbegrippen, zoals de dagen van de week. Ze maken kennis met plattegronden en leren voorwerpen te lokaliseren. Ze zijn niet meer alleen gericht op het opdoen van ervaringen, maar leren eigenschappen kennen als lengte, gewicht, tijd en aantallen.
Sociaal-emotionele ontwikkeling	<ul style="list-style-type: none"> De kinderen leren omgaan met zichzelf en anderen. Ze leren wat eigen en andermans gevoelens zijn. De basis voor sociaal gedrag wordt gelegd onder begeleiding van de pedagogisch medewerker. 	<ul style="list-style-type: none"> De kinderen leren gedachten en gevoelens steeds beter te verwoorden. Ze leren de eigen persoonlijkheid te waarderen en zich in een ander te verplaatsen. Het gaat om controle van het eigen gedrag en de acceptatie van normen en waarden binnen de school en de samenleving. De kinderen leren zich sociaal te gedragen en vriendschapsrelaties aan te gaan. De sociale redzaamheid wordt ontwikkeld.
Motoriek	<ul style="list-style-type: none"> In elk thema wordt aandacht besteed aan een activiteit binnen of buiten, waarbij kinderen de mogelijkheid krijgen om te bewegen. Door middel van tekenen en schilderen op een groot vel papier wordt de ontwikkeling van de fijne motoriek verder gestimuleerd. 	<ul style="list-style-type: none"> Binnen de activiteiten in de ankers is veel aandacht voor bewegen en doen. Door middel van knutselen en tekenen wordt de fijne motoriek gestimuleerd en kunnen de kinderen uiteindelijk ook een goede pengreep ontwikkelen.

2 *Uk & Puk en Schatkist* een doorlopende ontwikkeling

2.3.3 Thema en anker

Thema en anker van beide uitgaven sluiten op elkaar aan.

Een doorgaande lijn in ...

- Opbouw van een thema en een anker
- Een verhaal centraal
- Betekenisvolle activiteiten
- Belevingswereld peuter en belevingswereld kleuter
- Jaarplanning met thema en anker
- Onderwerp binnen andere of bredere context
- Aansluiting in algemene kennis
- Aansluiting in woordkennis

Een thema van **Uk & Puk** en een anker van **Schatkist** worden opgebouwd van een introductie of kennismaking naar steeds verdere verdieping van het onderwerp, en als laatste een gezamenlijke afsluiting. De activiteiten in beide uitgaven kunnen in een grote of kleine groep worden uitgevoerd. Daarnaast bieden beide uitgaven de ruimte om beredeneerd eigen keuzes te maken voor (extra) activiteiten en thema's of ankers.

Bij elk thema van **Uk & Puk** en bij elk anker van **Schatkist** staat een voorleesverhaal centraal. Het voorleesverhaal wordt interactief en herhaald voorgelezen. Het voorleesverhaal wordt met een kleine groep voorbereid (preteaching).

De onderwerpen van de ankers en thema's komen voort uit de directe belevingswereld van de kinderen. Ze spelen in op het hier en nu van baby, dreumes, peuter en kleuter. Beide uitgaven gaan uit van betekenisvolle activiteiten en bieden aanwijzingen om een uitdagende speel- en leeromgeving te creëren.

De thema's van **Uk & Puk** sluiten inhoudelijk aan bij een of meer ankers van **Schatkist**. Omdat zowel een anker als een thema in willekeurige volgorde aangeboden kan worden, is afstemming tussen voor- en vroegschool door middel van een jaarplanning mogelijk. Hiernaast een overzicht.

Thema Uk & Puk	Anker(s) Schatkist
Welkom Puk!	Vriendjes, Een nieuw schooljaar
Wat heb jij aan vandaag?	Herfst, Winter, Lente, Zomer
Eet smakelijk!	Herfst
Dit ben ik!	Vriendjes, Familie
Reuzen en kabouters	Vertel 't maar
Regen	Herfst, Winter
Hatsjoe!	Boeken, Buiten spelen
Knuffels	Eropuit, Dieren
Oef, wat warm!	Zomer, Eropuit, De wereld rond
Ik en mijn familie	Familie

In de kleutergroepen wordt een onderwerp dat ook in **Uk & Puk** aan de orde is geweest opnieuw aan de orde gesteld, maar dan binnen een andere of bredere context. Het onderwerp wordt uitgebreid naar andere en ingewikkeldere situaties. Hierdoor worden onder andere nieuwe woorden geleerd. Het is belangrijk dat bij de leerkracht bekend is welke thema's zijn aangeboden in de voorschool, zodat hierbij zowel in algemene kennis als in woordkennis kan worden aangesloten.

2.3.4 Overgangsthema en welkomsthema

Er is een doorgaande lijn door middel van een overgangsthema en een welkomsthema.

2 Uk & Puk en Schatkist een doorlopende ontwikkeling

Uk & Puk biedt speciale activiteiten voor peuters die bijna naar groep 1 gaan. Ze zijn verzameld in het thema 'Ik ben bijna 4!'. In het thema wordt aandacht besteed aan het afscheid nemen van de groep en de gang van zaken op de basisschool.

Schatkist heeft een welkomsthema 'Een nieuw schooljaar' waarin aandacht is voor de eerste kennismaking met de klas en met elkaar.

Bij **Schatkist** en **Uk & Puk** is 'Wielewoelewool, ik ga naar school!' verschenen waarin de peuter die naar de kleuterschool gaat, wordt voorbereid op de eerste schooldag. Bij het prentenboek hoort een plakboek waarin de belevenissen van de eerste schooldagen worden verwerkt.

Tevens zijn er voor de peuterspeelzaal en het kinderdagverblijf dagritmekaarten ontwikkeld die de eerste schooldag in beeld brengen bij het prentenboek 'Wielewoelewool, ik ga naar school!'.

2.3.5 Materialen

Uk & Puk en **Schatkist** hebben een aantal zichtbare herkenningspunten in de materialen.

Een doorgaande lijn in materialen ...

- Activiteitenkatern
- Gebruikswijzer
- Website
- Handpop: uitgangspunten en ontwerp
- Dagritmekaarten: werkwijze en tekenstijl
- Knieboek en voorleesverhalen: herkenning

Naast herkenning voor de pedagogisch medewerker en de leerkracht in activiteitenkaternen, een gebruikswijzer en een website, is vooral herkenning voor de kinderen essentieel.

In zowel **Uk & Puk** als **Schatkist** staat een handpop centraal, Puk en Pompom. De handpop is het speelkameraadje van de kinderen. De handpop maakt in beide uitgaven iets mee wat de kinderen herkennen en waardoor zij zich kunnen identificeren. Ze kunnen zowel aan Puk als aan Pompom hun fantasieën, ideeën, gedachten en gevoelens kwijt. De poppen worden gebruikt om de interactie met de kinderen uit te lokken. Dit gebeurt verbaal en non-verbaal, op een veilige en prettige manier. Puk en Pompom zijn in eenzelfde lijn ontworpen en daarmee herkenbaar voor de kinderen. Ze zouden vriendjes of familie kunnen zijn.

Om de structuur van de dag te visualiseren zijn zowel bij **Schatkist** als bij **Uk & Puk** dagritmekaarten ontwikkeld. Bij elk herkenbaar moment van de dag kan een kaart worden opgehangen die het moment visualiseert. In chronologische volgorde laten de kaarten zien welke activiteiten al zijn geweest en welke nog gaan komen. De dagritmekaarten bij **Schatkist** zijn voor nieuwe kinderen herkenbaar omdat de dagritmekaarten bij **Uk & Puk** in dezelfde stijl zijn getekend.

2 *Uk & Puk en Schatkist* een doorlopende ontwikkeling

Bij elk thema van **Uk & Puk** en bij elk anker van **Schatkist** staat een voorleesverhaal centraal. Bij **Uk & Puk** staat dit verhaal in een knieboek: een groot omslag-prentenboek dat de pedagogisch medewerkers op hun knie kunnen houden. Bij de knieboeken hoort een kijkboek voor de baby's. Bij **Schatkist** worden de verhalen afwisselend aangeboden. In elk seizoen komt een knieboek voor, een reuzenprentenboek, een reuzenkartonboek of verhaalplaten in een vertelkastje. De peuters herkennen de knieboeken van **Uk & Puk**.

2.4 **Uk & Puk en Schatkist:** **ontwikkelingskansen voor alle kinderen**

De programma's **Uk & Puk** en **Schatkist** zijn zo samengesteld dat alle kinderen zich op hun eigen niveau kunnen ontwikkelen. Beide uitgaven bieden namelijk mogelijkheden en ruimte om het aanbod af te stemmen op de verschillende taalniveaus van kinderen in een groep, van laag tot hoog.

Voor jonge risicokinderen is een goede aanpak voor woordenschat onontbeerlijk. In **Schatkist** zijn de belangrijke woorden binnen iedere activiteit geselecteerd voor

drie niveaus. De steraanpak is geschikt voor taalzwakke kinderen, de maanaanpak voor gemiddelde kinderen en de zoonpak voor kinderen die bovengemiddeld presteren. Binnen de activiteiten van **Uk & Puk** staan tien woorden centraal. Er wordt een onderscheid gemaakt in woorden die geschikt zijn voor de baby's en woorden die geschikt zijn voor de peuters.

In zowel **Uk & Puk** als **Schatkist** wordt gebruikgemaakt van de kleine kring om in te spelen op de verschillende niveaus van de kinderen. De kleine kring is een zeer geschikte manier om taal te gebruiken, te begrijpen en ervan te leren.

Voor **Schatkist** zijn er aanvullende materialen om de taalontwikkeling te stimuleren. Zo is er een woordenschatprogramma dat aansluit bij het niveau van de kinderen. Tijdens het spelen van een instapspel wordt het niveau van het kind bepaald. Bij het spelen van andere spellen worden woorden op niveau aangeboden, herhaald en ingeoefend.

In beide uitgaven wordt in de activiteitenbeschrijvingen aandacht besteed aan herhaald voorlezen. Herhaald voorlezen vergroot de kans dat met name taalzwakke kinderen de woorden daadwerkelijk verwerven. Naast woordbekendheid wordt ook de verhaallijn steeds duidelijker. Bij **Schatkist** zijn kleutersetjes ontwikkeld, bestaande uit het ankerverhaal op cd, een verkleinde weergave van het ankerverhaal en een bijpassend spel.

Met behulp van **Schatkist** en **Uk & Puk** creëren leerkrachten en pedagogisch medewerkers een rijke leeromgeving waarin peuters en kleuters veel taalvaardigheden en andere belangrijke basisvaardigheden ontwikkelen. Tijdens het spelen in hoeken zijn de kinderen zelfstandig bezig met het verwerken van de activiteiten om zich spelenderwijs de begrippen van het thema eigen te maken. Dit gebeurt in onder andere themahoeken, bij een thematafel en een verteltafel.

3 Samenwerking peuterspeelzaal, kinderdagverblijf en basisschool

De Wet OKE staat voor harmonisatie van peuterspeelzaalwerk en kinderopvang. Peuterspeelzalen, kinderdagverblijven en basisscholen zijn met **Uk & Puk en **Schatkist** in de gelegenheid de samenwerking in aanbod vorm te geven. In dit hoofdstuk worden praktische handreikingen gegeven voor onderlinge samenwerking vanuit de uitgaven **Uk & Puk** en **Schatkist**.**

3.1 Afstemming in aanbod en educatief handelen met **Uk & Puk** en **Schatkist**

In een gezamenlijk jaarrooster leggen peuterspeelzaal, kinderdagverblijf en basisschool in onderling overleg vast welke thema's en ankers in een bepaalde periode aan bod komen. Het is belangrijk dat bij de leerkracht van de basisschool bekend is welke thema's zijn aangeboden in de voorschool, zodat hier zowel in algemene kennis als in woordkennis bij aangesloten kan worden. In paragraaf 2.3.3 zijn een aantal thema's en ankers naast elkaar gezet. Daarnaast is afstemming in educatief handelen vanuit **Uk & Puk** en **Schatkist** van belang. Herkenbaarheid van eenzelfde wijze van handelen is prettig voor de kinderen. Daarnaast kunnen pedagogisch medewerkers en leerkrachten veel van elkaar leren, en stimuleren gezamenlijke gesprekken de onderlinge samenwerking. Onderstaand een aantal punten met voorbeeldvragen om een gesprek rondom afstemming op gang te krijgen:

Dagritmekaarten. Waar en hoe hang je ze op? Bespreek je ze elke morgen en middag? Hoe doe je dat? Maak je gebruik van een inleidend versje of liedje? Draai je de dagritmekaarten om als de activiteit is afgelopen, of maak je gebruik van bijvoorbeeld een wasknijper? Hoe doe je dat met de dagen van de week? Welke bijdrage leveren de kinderen?

Handpop Puk en handpop Pompom. Wanneer maak je gebruik van de handpop? Speelt de handpop een rol bij kringactiviteiten? Wanneer wel en wanneer niet? Mag de handpop mee naar huis om te logeren? Gaat de handpop mee met gezamenlijke uitstapjes? Hoe stimuleer je de interactie met de handpop en de kinderen? Doe je dat op een vergelijkbare manier?

Gebruik van de knieboeken en voorleesverhalen. Hoe gebruik je de knieboeken en voorleesverhalen? Heb je tips ten aanzien van de organisatie (opstelling)? Mogen kinderen de boeken ook zelfstandig bekijken.

Interactief voorlezen centraal voorleesverhaal. Hoe lees je interactief voor? Op welke wijze behandel je een boek? Welke herkenningpunten kun je met elkaar afspreken? Hoe vaak lees je herhaald voor? Hoe doe je dit? Welke bijdrage mogen kinderen leveren tijdens het voorlezen? In welke mate?

Kleine kring en preteaching. Hoe organiseer je de kleine kring? Welke afspraken hanteer je? Hoe weten kinderen dat je wel/niet gestoord mag worden? Welke activiteiten bied je in een kleine kring? Bereid je het centrale voorleesverhaal voor met een aantal kinderen? Hoe doe je dat?

Woordenschat en woordenschataanpak. Hoe bied je nieuwe woorden aan? Hoe leg je nieuwe woorden uit? Wat laat je zien, wat vertel je of wat doe je nog meer? Hoe vaak herhaal je een nieuw woord, wanneer en hoe? Hoe zorg je dat woorden zichtbaar blijven? Hoe ga je om met kinderen die veel woordenschatondersteuning nodig hebben? Heb je eenzelfde aanpak?

Inrichting van de leeromgeving. Welke ontwikkelingshoeken zijn ingericht? Welke ontwikkelingen prikkel je met de leeromgeving? Hoe doe je dit? Welke afspraken hanteer je?

Leren in interactie met elkaar. Hoe stimuleer je de interactie met de kinderen? En tussen de kinderen? Welke regels en afspraken hanteer je? Hoe bied je kinderen de gelegenheid om initiatieven te nemen? In welke mate?

Overgang van peuterspeelzaal/kinderdagverblijf naar basisschool. Maakt de peuterspeelzaal/het kinderdagverblijf gebruik van de activiteiten voor peuters die bijna naar groep 1 gaan? Maakt de school gebruik van het welkomsthema of het pakket 'Wielewoelewool, ik ga naar school!?' Welke activiteiten onderneem je wel of niet in de groep? Speelt Puk of Pompom een rol?

Ga eens bij elkaar in de groep kijken!

3 Samenwerking

peuterspeelzaal, kinderdagverblijf en basisschool

3.2 Afstemming tussen organisaties

Het belangrijkste bij afstemming in voor- en vroegschoolse educatie is coördinatie. Is er een VVE-coördinator die verantwoordelijk is voor de planning en afstemming van programma-activiteiten en die het overleg leidt tussen pedagogisch medewerkers en leerkrachten die bij VVE betrokken zijn? Belangrijk voor een succesvolle samenwerking is of deze functie ook daadwerkelijk wordt uitgevoerd en of er steun is vanuit de directie. Zijn er een aantal gezamenlijke overlegmomenten vastgelegd, waarin gesproken wordt over onderlinge afstemming? Hier volgen een aantal punten ter afstemming op organisatieniveau.

Overdracht van het gevolgde VVE-aanbod. Bij de overdracht van kinderen van het kinderdagverblijf of de peuterspeelzaal naar de basisschool is het van belang dat gegevens over het gevolgde VVE-programma en de duur van deelname aan het programma worden overgedragen. Dit kan in de vorm van een overdrachtsformulier, een verslag of gesprek. Het is beter als de samenwerking dusdanig is vormgegeven dat al bekend is welk aanbod in de voorschool wordt gegeven (paragraaf 3.1).

Overdracht van kindgegevens. Hoe vindt de overdracht plaats van alle kinderen? En in het bijzonder van zorgkinderen? Welke gegevens draag je over (intake/algemene gegevens, toetsgegevens, observatiegegevens)? Hanteer je een overdrachtsformulier? Ga je met elkaar in gesprek? Wanneer sluit de interne begeleider van de basisschool aan (bij overdracht of eerder)? Wanneer wel en wanneer niet? Wie neemt het initiatief voor extra zorgoverdracht?

Toestemming ouders. Welke toestemming van ouders kun je gezamenlijk regelen? Hoe is de toestemming van overdracht van kindgegevens geregeld?

Jaarrooster en afstemming. Wordt er een jaarrooster of jaarplanning opgesteld? Weet je van elkaar wat je doet? Is bekend welke activiteiten, woorden en vaardigheden in de peuterperiode aan bod zijn geweest (paragraaf 3.1)?

Gezamenlijke activiteiten voor peuters en kleuters. Welke activiteiten kun je gezamenlijk ondernemen (themabijeenkomsten, tentoonstellingen voor elkaar, activiteiten als voorlezen of televisie kijken)? Komen de peuters (een aantal keer) op de basisschool kijken?

Ouderbetrokkenheid en gezamenlijke activiteiten voor ouders. Hoe betrek je ouders bij het onderwijs? Zijn er gezamenlijke ouderactiviteiten (tentoonstellingen, vieringen, themabijeenkomsten)? Wanneer en in welke mate vraag je om ouderhulp? Waar vind je overeenstemming en herkenbaarheid voor ouders: wat maakt ouders vertrouwd om de overstap naar de basisschool te maken? Wat geef je aan ouders mee (algemene informatie, informatie over samenwerking, thuisactiviteiten in het verlengde van het thema)? Wordt er een inloop (ochtend en/of middag) voor ouders en kinderen georganiseerd? Welke successen heb je al bereikt en kun je met elkaar delen?

Samen een cursus of training volgen. Zijn er cursussen of trainingen die je gezamenlijk kunt volgen (VVE, woordenschataanpak, interactievaardigheden, zelfstandig werken)? Wat kun je daarnaast van elkaar leren (planning, organisatie, differentiatie)?

Afspraken in de omgeving. Welke afspraken maak je rondom zelfstandig werken? Gebruik van de wc? Kaartjes voor eigen kapstok of planbord? Welke pictogrammen of symbolen kun je met elkaar afstemmen?

Overgang van peuterspeelzaal naar basisschool. Hoe is deze overgang voor het kind geregeld? Is bij iedereen bekend wat er op de laatste dag op de peuterspeelzaal of het kinderdagverblijf gebeurt en wat er op de eerste schooldag gaat gebeuren? Hoe laat je kinderen alvast wennen? Hoe communiceer je naar ouders: samen of alleen?

Evaluatie van de samenwerking rond VVE. Worden de inspanningen geëvalueerd? Welke doelen zijn bereikt? Zie je dit terug in leerlingresultaten? Wat werkt wel en wat werkt niet? Welke successen houd je vast? Welke verbeteringen kun je aanbrengen en hoe?

Collegiale consultatie. Afstemming wordt versterkt door bij elkaar in de groep te kijken. Houd er rekening mee dat er in de formatie van pedagogisch medewerkers vaak geen ruimte is gereserveerd voor afstemming met de basisschool. Zorg dat dit goed wordt georganiseerd.

Tot slot

Met **Uk & Puk** en **Schatkist** wordt voldaan aan de eisen voor kwaliteit van de voor- en vroegschoolse educatie, zoals die worden gesteld door de Wet OKE, en wordt een doorgaande leerlijn gegarandeerd.

Op deze manier realiseren **Uk & Puk** en **Schatkist** ontwikkelingskansen voor alle kinderen van 0 tot 6 jaar.

